

“Šī dokumenta tulkošanai izmantota Eiropas Savienības finansiālā palīdzība un Eiropas Padomes līdzfinansējums. Šeit paustie viedokļi nekādā veidā nav izmantojami Eiropas Savienības vai Eiropas Padomes oficiālā viedokļa atspoguļošanai.”

Strasbūra, 2020. gada 10. jūnijs

CEPEJ (2020) 8rev

EIROPAS TIESISKUMA EFEKTIVITĀTES IZVĒRTĒŠANAS KOMISIJA (CEPEJ)

2020. gada 10. jūnija (trešdiena)
ad hoc virtuālā CEPEJ plenārsēde,
kas

organizēta Grieķijas prezidentūras Eiropas Padomes Ministru komitejā ietvaros

CEPEJ PAZIŅOJUMS

TIESU IESTĀŽU ATZIŅAS UN PROBLĒMAS COVID-19 PANDĒMIJAS LAIKĀ UN PĒC TĀS

Eiropas Padomes Tiesiskuma efektivitātes izvērtēšanas komisija (CEPEJ) atbalsta organizācijas dalībvalstis tiesu sistēmu efektivitātes un kvalitātes uzlabošanā, lai nodrošinātu to darbību saskaņā ar Eiropas Padomes standartiem un apmierinātu personu, kuras vērsas tiesā, vajadzības.

Covid-19 pandēmija ir veselības krīze, kurai ir nopietnas humānas un sociālas sekas. Tā ir radījusi problēmas arī dalībvalstu tiesām un tiesu iestādēm, kā arī rosina apsvērt novatorisku pasākumu īstenošanu tiesu sistēmās.

Dalībvalstis ir pielikušas ievērojamas pūles, lai īsā laikā pielāgotos jaunajiem apstākļiem un pēc iespējas labāk izmantotu esošos resursus, lai nodrošinātu tiesu darbību. Tām būtu jā saglabā dinamika un jā mācās no šīs pieredzes. Krīzi nevar izmantot, lai attaisnotu trūkumus tiesu sistēmās, un vēl mazāk, lai pazeminātu standartus vai pārkāptu juridiskas garantijas.

Šāda veselības krīze var atkārtoties. Tiesu sistēmām jābūt gatavām, jo īpaši attiecībā uz efektīviem risinājumiem, nodrošināt tiesu darba nepārtrauktību un tiesu pieejamību, vienlaikus ievērojot personu tiesības.

Šajā sakarā CEPEJ vēlas atgādināt dalībvalstīm par šādiem svarīgiem principiem:

1. princips (Cilvēktiesības un taisnīgums)

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECTK) 5. panta “Tiesības uz brīvību un drošību” un 6. panta “Tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu” principi ir jāaizsargā vienmēr, bet krīzes laikā tie ir kļuvuši īpaši svarīgi. Tiesu iestāžu un tiesu darbinieku pakalpojumu nepārtrauktība ir jānodrošina, pamatojoties uz Eiropas standartiem. Uzticēšanās tiesiskumam ir jāveicina pat krīzes laikā.

Krīze prasa tūlītēju un steidzamu rīcību. Tomēr jebkādai reakcijai uz krīzi ir jābūt stingri balstītai uz tiesiskuma principiem, jāievēro un jāaizsargā cilvēktiesības. Ārkārtas pasākumos jāievēro tiesiskuma, juridiskās noteiktības un proporcionalitātes principi, un tie ir pastāvīgi jāpārskata. Vajadzības gadījumā būtu jāapspriežas ar tiesu iestādēm, kā arī ar tieslietu jomas speciālistu pārstāvjiem par ārkārtas noteikumiem. Visiem ieviestajiem pasākumiem ir jābūt noteiktam beigu datumam, un jānodrošina tiesas savlaicīga kontrole.

2. princips (Tiesu pieejamība)

Pandēmijas laikā varētu būt nepieciešams slēgt tiesas, lai aizsargātu tieslietu speciālistu un tiesu darbinieku veselību un drošību. Tas būtu jā dara piesardzīgi un samērīgi, jo tā rezultātā tiek būtiski ierobežota tiesu pieejamība, kas ir tiesiskuma pamatprincips.

Ir nepieciešams pēc iespējas saglabāt tiesu iestāžu sabiedrisko pakalpojumu, tostarp nodrošinot tiesu iestāžu pieejamību, izmantojot alternatīvus līdzekļus, piemēram, tiešsaistes pakalpojumus, vai palielinot informācijas pieejamību, izmantojot tiesu tīmekļa vietnes un citus saziņas līdzekļus (tālruni, e-pastu utt.).

Plašākas konsultācijas un saskaņošana ar visiem tieslietu speciālistiem (tostarp advokātiem, tiesībaizsardzības iestādēm, mediatoriem un sociālajiem dienestiem) palīdzēs nodrošināt labu tiesu pieejamības līmeni.

Tiesu iestāžu pieejamība ir jānodrošina visiem lietotājiem, bet veselības krīzes laikā īpaša uzmanība jāvelta neaizsargātajām grupām, kuras šajā situācijā ir pakļautas vēl lielākam riskam. Tādējādi tiesu sistēmām būtu jāpiešķir prioritāte lietām, kas attiecas uz šīm grupām, piemēram, vardarbības gadījumiem ģimenē, jo īpaši pret sievietēm un bērniem, lietām, kurās iesaistīti vecāka gadagājuma cilvēki vai personas ar invaliditāti, vai kas ir saistītas ar nopietnām ekonomiskām situācijām. Jāņem vērā arī krīzes radītā neaizsargātība.

3. princips (Personu drošība)

Visu tieslietu speciālistu, kā arī tiesu lietotāju veselības un drošības nodrošināšanai jābūt prioritātei gan krīzes laikā, gan pēc tās. Ir jāievieš drošības pasākumi, lai varētu ievērot nepieciešamo fizisko distancēšanos tiesu telpās. Visi pasākumi ir jā sagatavo, konsultējoties, un saprotami jāizskaidro visām iesaistītajām pusēm, kā arī regulāri jāizvērtē un jāpielāgo jaunajiem apstākļiem. Tas var prasīt papildu ieguldījumus tiesas infrastruktūrā.

Tāldarbam jābūt pieejamam tieslietu speciālistiem. Viņiem jānodrošina nepieciešamais IT aprīkojums. Īpaša uzmanība jāpievērš labbūtībai tāldarba laikā, kā arī tam, ka tie ir ārkārtēji darba apstākļi, kam var būt nepieciešams pienācīgs atbalsts.

4. princips (Lietu plūsmas, kvalitātes un veiktspējas uzraudzība)

Labi funkcionējošas lietu pārvaldības sistēmas un statistikas datu vākšanas mehānismi attiecībā uz tiesu darbību ir īpaši būtiski veselības krīzes laikā.

Tiesu priekšsēdētājiem, tiesnešiem un par tiesu vadību atbildīgajām iestādēm būtu jāturpina pat attālināti uzraudzīt un vadīt lietas atbilstoši saviem pienākumiem. Tas ietver lietu apvienošanu, iespējamu prioritāšu noteikšanu un lietu pārdali, pamatojoties uz objektīviem un taisnīgiem kritērijiem un nodrošinot kvalitatīvu tiesiskumu.

Ņemot vērā neizskatīto lietu un atlikto tiesas sēžu skaitu, tiesām būtu jāizstrādā plāns kavējumu novēršanai ar cilvēkresursu un budžeta atbalstu.

Labākas un elastīgākas resursu sadales nodrošināšana atbilstoši vietējai realitātei ir ļoti svarīga krīzes laikā, kā arī pēc tās, lai nodrošinātu tiesu darbu ārkārtas situācijā un novērstu esošo problēmu saasināšanos tiesu sistēmās.

5. princips (Kibertiesiskums)

Informācijas tehnoloģiju izmantošana sniedz iespēju tiesu iestādēm turpināt sabiedriskos pakalpojumus veselības krīzes laikā. Tomēr straujā IT parādīšanās un pārmērīga izmantošana var radīt arī negatīvas sekas.

Izmantojot IT risinājumus, piemēram, tiešsaistes pakalpojumus, attālinātas tiesas sēdes un videokonferences, kā arī digitālo tiesiskumu nākotnē, vienmēr jāievēro pamattiesības un lietu taisnīgas izskatīšanas principi.

Lai mazinātu ar IT ieviešanu saistītos riskus, ir nepieciešams skaidrs juridisks pamats to izmantošanai un pieejamības nodrošināšanai visiem lietotājiem. Īpaša uzmanība jāpievērš visneaizsargātākajām grupām. Tādēļ regulāri jāizvērtē šo tehnoloģiju izmantošanas ietekme uz tiesiskuma nodrošināšanu un vajadzības gadījumā jāveic koriģējoši pasākumi. Kiberdrošības un personas datu aizsardzības nodrošināšanai ir jābūt prioritātei.

6. princips (Apmācības)

Apmācības ir svarīgas veselības krīzes efektīvai pārvarēšanai nākotnē. Tiesnešu apmācības būtu jāpielāgo jaunajām vajadzībām, tostarp IT izmantošanai. Nepieciešams izstrādāt jaunas mācību programmas, lai atbalstītu tieslietu speciālistus veselības krīzes laikā un pēc tās.

Tiesu slēgšana un izolācijas pasākumi var nodrošināt iespēju tieslietu speciālistiem veltīt vairāk laika mācībām mājās un drošā vidē. Mācību iestādēm jāattīsta e-mācību platformu izmantošana.

Tieslietu speciālistiem būtu jānodrošina īpašas apmācības par tāldarbu.

Tieslietu speciālistiem būtu jānodrošina arī īpaša apmācība par jaunajām lietām, kas saistītas ar Covid-19 pandēmiju.

Kompetentām iestādēm būtu jākonsultē tieslietu speciālisti, tostarp veicot tiešsaistes aptaujas par šādu īpašu apmācību vajadzībām.

7. princips (Nākotnē vērsts taisnīgums)

Covid-19 pandēmija ir devusi arī iespēju ieviest novatorisku ārkārtas praksi. Ir nepieciešams izstrādāt tiesu iestāžu pārveides stratēģiju, lai jaunie risinājumi nestu augļus. Būtu jāpārskata daži tiesu darbības aspekti (attiecības ar plašsaziņas līdzekļiem, jauno tehnoloģiju izmantošanas līmenis, alternatīvas strīdu izšķiršanas plašāka izmantošana, jo īpaši attiecībā uz mediāciju).

Tiesu sistēmas pārveidošana nākotnē būtu jārisina pozitīvi, vienmēr ievērojot ECT garantētās pamattiesības. Tāpat veselības krīzes laikā būtu lietderīgi uzturēt dialogu starp visiem tieslietu sistēmas dalībniekiem, izmantot jaunās attiecības, kas izveidotas starp tiesnešiem, prokuroriem, tiesu darbiniekiem, advokātiem, tiesībaizsardzības iestādēm, notāriem, mediatoriem un ekspertiem.

Secinājumi

Pēdējo 15 gadu laikā CEPEJ ir izstrādājusi savu metodiku, rīkus un paraugpraksi, lai analizētu un atbalstītu tiesu sistēmu efektivitāti un kvalitāti. Šie instrumenti var būt noderīgi krīzes laikā un pēc tās, lai izdarītu pozitīvus un negatīvus secinājumus un tos izmatotu tiesu darbības uzlabošanai.

Principu paziņojums nodrošina pamatu iespējamam jaunam CEPEJ ceļvedim ('feuille de route'), kas krīzes laikā sniegtu norādījumus dalībvalstīm, kas ietekmē tiesu iestāžu sabiedrisko pakalpojumu.